

Čo hovorí kronika Prešporská obec Vajnory (8)

Zdroj: V. Fekete: Prešporská obec Vajnory (kronika)

Tunajšia kronika nám približuje, ako sa volil miestny richtár, kto sa staral o vinice, kto vyberal poplatky, ale v tejto časti sa dozvedáme, ako sa rozvíjalo vajnorské vinohradníctvo, kto vlastnil vinohrady, kto z nich profitoval, akú mali rozlohu. Aj to, že vinohradníctvo bolo hlavným zdrojom obživy tunajších obyvateľov, čo sa, pochopiteľne, odrazilo aj na spodobení historického erbu obce.

Kedže sa zachovalo z tejto doby viacero písomných záznamov, dá sa z nich usúdiť aj hospodársky a organizačný život obce. Z týchto prameňov sa vie, že napríklad dozor nad hospodárskym životom obce, hlavne nad robotami a odovzdávaní prírodných a peňažných dávok, mal na starosti šafár, t. j. išpán. Bol ním výlučne niektorý člen bratislavskej mestskej rady. Tento však nezasahoval do vnútorného každodenného života obce, lebo obecné záležitosti vo Vajnoroch v tom čase spravovala obecná rada zložená z richtára a 4 – 5 prísažných (konšelov). Richtára volili na návrh podobne ako v Bratislave na sv. Juraja (24. apríla), keď predtým richtár bol schválený najprv vrchnostou z Bratislav. Tento bol až do vydania tereziánskeho urbára oslobodený od poddaných povinností. I ked prvý richtár sa oficiálne spomína v roku 1516, je isté, že táto funkcia podľa predchádzajúcich udalostí má staršiu tradíciu. Richtár spolu s prísažnými (konšelmi), ktorých volila už obec, odchádzali po zvolení do kostola, kde pred miestnym farárom skladali prísahu, neskôr pred bratislavskou radou. Prísahu skladali po slovensky tak ako sa to zachovalo v mestskej knihe prísah z roku 1698 podľa nižšie uvedeného textu:

„Ja N. Přisaham Panu Bohu Otcu Synu Dušu swatemu, Trojici Swate, Miestu Prespurku a Panu Burgmistrovi gakošto nim milostiwim Pánum v Obci nassi Waynorskey, že wernym Richtárem (konsele) chcem byti nehledic ani nepřatelestv, ani

Darúw, ani baznost, ani Příznivost, než (li) jednomu každemu gak Chudobnemu, tak y buhatemu, spravedlnosť chceme učiniti, wdowy y Syrotky w jejich spravedlivych wěcem chceme braniti, sskodu Mesta Prespurka a obci nassí neyw(ě)tssi mozností chceme odwratat a wěci tajne zamíleti.. Tak mi Pan Buh pomahej, Blagoslawena Panenka Maria a wšeškj Swatj, a jeho swate Evangelium“ (44).

Medzi prvoradé povinnosti richtára a prísažných patrilo vybavovanie majetkovprávnych záležitostí v prvej inštancii, spisovanie testamentov, riešenie celobecných záležitostí, tažkosti so šafárom, s bratislavskou radou, so susednými obcami a pod. Majetkovprávne záležitosti, vybavené obecnou radou, podliehali ešte na schválenie mesta a neskôr tzv. zemepánskej stolice. Toto sa dá zistif aj v Mestskom múzeu v Bratislave z ročných vyúčtovaní poddanských obcí a ich povinností - renty z ktorých aj z Vajnor plynuli mestu veľké príjmy vo forme daní a naturálnych dávok. Podobné prísahy, a tiež po slovensky, skladali pred mestskou radou i ďalší obecní úradníci alebo sluhovia. Bol to v prvom rade magister montium, vinohradnícky richtár, zvaný pereg (Viničný richtár skladal prísahu na správe panstva, alebo pri soche sv. Urbana, pozn. red.). K jeho povinnostiam patrilo predovšetkým rozhodovanie rôznych sporov v súvislosti s užívaním vinohradov, ďalej kontrola pri obračkách a odvádzanie vinicného poplatku a dozor nad hájnikmi vo viniciach. Medzi obecných sluhov, ktorí skladali prísahu, patrili hájníci vo vinohradoch (custos vinearum), lesník (custos sylvarum). Okrem týchto mala obec svojho hlásnika, pastiera a sluhu pre všetko, richtárovho pomocníka, bubeníka tzv. kižbíra, neskôršie aj dvoch hadnacov na poriadok v mieste, ktorí boli platení z obecnej "kase". Spomenut treba aj obecného šenkára a mäsiara a i ďalších, ktoré trio neraz zasahovalo do uznesení predstavenstva obce - farára, notára a učiteľa.

Vajnorských poddaných v prípade trestných záležitostí súdil bratislavský súd, neskôr vo funkcií zemepánskej stolici - protocolla dominalum. Zemepánska stolica riešila aj dedičské záležitosti, stažnosti poddaných, dávala návrhy na voľbu richtára a pod. (45).

Obyvatelia obce, ako bolo viackrát spomínané, po celé stáročia sa zameriavalí v prvom rade na pestovanie vinnej révy, keďže dorábanie vína bolo ich najdôležitejšou zložkou obživy a práve tieto vinice prinášali najväčšie zisky pre mesto Bratislavu. Takmer celá kultivovaná pôda bola vysadená vinohradmi, lebo poľnohospodárstvo nebolo výnosné. Len na niektorých miestach sa darilo na lúkach pri brehoch Malého Dunaja, pokiaľ tieto nezničili časť záplavy.

Podľa záznamov z roku 1715 sa nachádzala v chotári Vajnor 40 hektárov viníc, v roku 1720 už 53 hektárov. To znamená, že kľčovaním a zriaďovaním ďalších viníc tento stav stúpol. Produkcia vína nebola všade rovnaká a záležalo na mnohých okolnostiach. Vo viniciach obrátených smerom k severu bola pomerne slabšia úroda jak do kvality hrozna. Naopak to bolo vo viniciach, ktoré boli obrátené smerom k slnku, na južných svahoch, kde sa rodili kvalitnejšie vína a javila sa aj väčšia úroda.

Výmera vinohradov v chotári sa uvádzala v tzv. „kopáčoch“, t. j. plocha podľa starej miery na okopanie viníc za jeden deň pre dospelého muža a čo malo byť 4 áre vinohradu. Výroba vína sa počítala v celoročnom priemere na vedrá, približne 62 litrov vyrobeného vína v priemernom roku úrody dvoch kopáčov. To znamená, že v tých

časoch sa urodilo vo vajnorských vinohradoch asi 600 vedier vína (3 700 hl) a cena vajnorského vína bola spolu s račianskym v Bratislave najvyššie, lebo na jedno vedro sa platilo 2,25 zl. (46).

Takmer všetci vajnorčania mali v tom období vinice, ale ich rozloha bola veľmi malá, najviac ak 13 kopáčov (a to pri dvoch menách), ba pohybovali sa medzi 1 - 6 kopáčmi. Najviac viníc v chotári vlastnili mimobratislavskí majitelia medzi 20 – vyše 100 kopáčov. Boli to podľa poradia od najväčšieho majiteľa týto: Ján Pálffy majiteľ pezinského a jurského panstva 210 kopáčov, Ján Zechmeiszter z Bratislavы 117, Samuel Danielis tiež z mesta 113, Karol Pálffy pán na Záhorí 60 kopáčov. Potom tu ešte vlastnili v rozsahu 45 kopáčov vinic i „paulíni“ z tokajského mestečka Tallya, naostatok ešte aj niektorí mešťanostovia a páni z Bratislavы.

Súhrnná rozloha vlastných viníc, ktoré patrili vajnorských(m) poddaným na obrábanie, bola v polovici 18. storočia len 355 kopáčov, čo bolo 12,5 %, kým "cezpoľní" vlastnili vinice v rozlohe 2524 kpáčov, t. j. 87,5 % z celkovej plochy viníc v chotári Vajnor (47).

Starodávnosť vinohradnickej tradície Vajnor dokazuje aj ich pečat s obecným erbom doložený od 16. storočia. Jeho obsahom je vinohradnícky nôž a strapec hrozna. Erb Vajnor vyjadruje jednak zamestnanie a je jednak hovoriacim znakom na staré pomenovanie obce "Wienern", alebo Szöllös. Erbové pečatidlo z uvedeného storočia predstavuje menšie pečatidlo Vajnor. Obec súčasne používala aj väčšie pečatidlo s celkom iným symbolom. V poli typária z r. 1628 je v štítu vyrytý sv. Štefan. Vo sv. Štefanovi vidieť treba pôvodný symbol Vajnor, ktorý nepochybne vzniká už v časoch gotiky.

Ak máme rozhodnúť, ktoré pečatidlo erbové predstavuje heraldickú pamiatku v pravom slova zmysle, potom je ľhou nepochybne erb z menšieho pečatidla. Podľa neho historicky a heraldicky je správny erb Vajnor, ktorý pochádza zo 16. storočia a tento tvorí: modrý štít so strieborným vinohradníckym nožom a strapcom hrozna, ale aj názvy vinohradníckeho chotára, z ktorých niektoré pochádzajú ešte z Veľkomoravskej doby (48).

—
Jazykovo neupravené, doslovny prepis z kroniky Prešporská obec Vajnory.

VYBERÁME PRE VÁS

Na facebookových stránkach Vajnory v spomienkach nájdete každý deň odkaz na nový príspevok do niektorého zo štyridsiatich albumov www.spominajme.com.